

การจัดการพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงในวัยรุ่น

Managing Violence among Adolescents

วันที่รับบทความ : 18 กุมภาพันธ์ 2563

เบญจมาภรณ์ รุ่งสาธ ¹

วันที่แก้ไขบทความ : 17 มีนาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ : 18 มีนาคม 2563

บทคัดย่อ

พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงในวัยรุ่นเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอันตรายทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสร้างความเสียหายต่อสังคม พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงนั้นเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัยทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตใจ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยจากเพื่อนและปัจจัยด้านชุมชน ดังนั้นแนวทางการจัดการช่วยเหลือจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งระดับครอบครัวและสถานศึกษาเพื่อให้วัยรุ่นเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถปรับตัวอยู่ในครอบครัวและสังคมได้

คำสำคัญ: การจัดการ พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง วัยรุ่น

¹ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
e-mail: benjamaporn.run@mahidol.ac.th

Managing Violence among Adolescents

Received: February 18, 2020

Benjamaporn Rungsang¹

Revised: March 17, 2020

Accepted: March 18, 2020

Abstract

Youth violence is a self-harm involving them contribute greatly to the global burden of premature death, injury and disability. Youth violence can occur from many factors, including personal, psychological, family, peers and community factors. Therefore, the approach to management requires assistance from many contexts, both the family and school level, in order to change to appropriate behavior which able to adaptation in family and society.

Keywords: managing, violence, youth

¹ Lecturer of Faculty of Liberal Arts, Mahidol University
e-mail: benjamaporn.run@mahidol.ac.th

บทนำ

พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงเป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และพบว่าแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ข้อมูลจากการสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนแห่งชาติทั่วโลก พบว่า 32.8% ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีพฤติกรรมใช้ความรุนแรง 16.6% มีการพกพาอาวุธตลอดเวลา ในรายงานฉบับเดียวกันยังระบุว่า เด็กและวัยรุ่นอายุ 10-24 ปี จำนวน 707,212 คน ได้รับบาดเจ็บจากความรุนแรงต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล และพบว่า เด็กและวัยรุ่นอายุ 5-18 ปี จำนวน 17 คน เสียชีวิตจากการกระทำความรุนแรงต่อกันในโรงเรียน (ณัฐธรรณ โสภณทัต, 2557, หน้า 101) สำหรับในประเทศไทย 31.5% ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีพฤติกรรมใช้ความรุนแรง 6.7% ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล 6.5% มีการพกพาอาวุธ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558, หน้า 50; ณัฐธรรณ โสภณทัต, 2557, หน้า 101) และสถิตินักเรียน/นักศึกษาก่อเหตุทะเลาะวิวาทจากกองวิจัย สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ สำนักงานตำรวจพบว่า ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวน นักเรียน/นักศึกษาทะเลาะวิวาทถึง 2,662 ครั้ง ปี พ.ศ. 2554 มีจำนวนนักเรียน/นักศึกษา ทะเลาะวิวาท 2,017 ครั้ง จากสถิติดังกล่าว ถึงแม้ความรุนแรงปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจะมีความรุนแรงไม่เท่าในต่างประเทศ แต่จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงมีสถิติที่สูงขึ้นในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษา และอาจทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต กระทั่งต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและความมั่นคงทางสังคม

วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงมักมีปัญหาในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งอาจทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ หรือบางครั้งทำร้ายร่างกายกันรุนแรงจนกระทั่งเสียชีวิต (วินิกายูจน์ คงสุวรรณ และคณะ, 2557, หน้า 16) นอกจากผลกระทบดังกล่าวแล้ว พฤติกรรมดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว และประเทศชาติทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว ฯลฯ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อระบบสังคมโดยรวม เช่น การเพิ่มค่าใช้จ่ายทางสาธารณสุข และการสูญเสียทรัพย์สินสาธารณะ (พิทักษ์พล บุญมาลิก, 2555, หน้า 5) การดูแลช่วยเหลือวัยรุ่น ซึ่งมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงอาจก่อให้เกิดอันตรายทั้งต่อตัววัยรุ่นและผู้อื่นเป็นปัญหาที่มีความยุ่งยากในการช่วยเหลือ จึงต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการ ทักษะการปฏิบัติงาน และความร่วมมือจากบุคลากรทางสุขภาพ บิดามารดา และครู ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงในวัยรุ่นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการดูแลวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมรุนแรง ซึ่งจะช่วยให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และปรับตัวอยู่ในครอบครัวและสังคมได้

ลักษณะของพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยรุ่น

ลักษณะของพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง จะแตกต่างกันไปตามโอกาส สถานที่และกลุ่มเพื่อน ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะที่กระทำความรุนแรงต่อบุคคล หรือกลุ่มคนอื่น โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002) ได้แบ่งลักษณะของพฤติกรรมความรุนแรง (nature of violent acts) เป็น 4 รูปแบบตามการแสดงออกถึงความรุนแรง ดังนี้

1) ความรุนแรงต่อร่างกาย (physical violence) เป็นกระทำโดยใช้กำลังบังคับ คุกคาม กระทำรุนแรงทางกาย ตั้งแต่ เขียนตี เตะ กัด หรือวิธีอื่นที่ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ การก่อเหตุทะเลาะวิวาท ยก

พวกเดียวกัน มีการใช้กำลังหรืออาวุธ มีด อาวุธปืน ปากกา การดัดแปลงอุปกรณ์การเรียนมาเป็นอาวุธ ทำร้ายร่างกายตั้งแต่ระดับเล็กน้อย พิกการ จนอาจถึงขั้นเสียชีวิต

2) ความรุนแรงทางเพศ (sexual violence) การกระทำใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อื่นตอบสนองความต้องการทางเพศ โดยการล่วงลามหรือละเมิดสิทธิทางเพศ รวมถึงการใช้ กำลังหรือหลอกล่อ หรือให้คำตอบแทน

3) ความรุนแรงต่อจิตใจ (psychological violence) การทำร้ายจิตใจด้วยวาจาหรือการกระทำที่ทำให้ได้รับความอับอาย รู้สึกด้อยค่า ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ปวดร้าวหรือหวาดกลัว เช่น การใช้ภาษา ถ้อยคำที่รุนแรง ข่มขู่ ตำหนิติเตียน การกล่าวโทษผู้อื่น

4) ความรุนแรงที่ทำให้เกิดความสูญเสีย ทอดทิ้งหรือการปล่อยปละละเลย (neglect) เป็นการกระทำในการไม่ใส่ใจดูแลอย่างเหมาะสม

วัยรุ่นบางรายตั้งกลุ่มแข่งรถมอเตอร์ไซด์ ดื่มสุราและเสพสารเสพติด มีปัญหาต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ รวมถึงการพยายามฆ่าตัวตาย (นางลักษณ์ วิชัยรัมย์ และคณะ, 2559, หน้า 67) หลังจากที่วัยรุ่นกระทำพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงแล้ว วัยรุ่นจะไม่รู้สึกผิดหรือละอายใจ วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงมักใช้กลไกทางจิตแบบโทษผู้อื่น (projection) นอกจากนั้น วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงจะพยายามแสดงพฤติกรรมภายนอกว่า มีความเข้มแข็ง อดทน ทั้ง ๆ ที่มีความรู้สึกไม่มั่นใจ รู้สึกคุณค่าในตนเองต่ำ ทนต่อความรู้สึกคับข้องใจไม่ค่อยได้ แสดงอารมณ์เสียบ่อย ๆ และอาจพบอาการวิตกกังวล หรือรู้สึกซึมเศร้าร่วมด้วยก็ได้ (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ, 2554, หน้า 350)

สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงในวัยรุ่น

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า สาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงในวัยรุ่นมีสาเหตุมาจากหลายประการ ทั้งปัจจัยเสี่ยงจากตัวบุคคล ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน ชุมชนและสังคม ในลักษณะที่สัมพันธ์กันดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล (individual factor)

1.1 ลักษณะทางชีวภาพ (Biological factor) เพศและฮอร์โมนของร่างกาย มีการศึกษาพบว่าเพศชายมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าเพศหญิง 1- 2 เท่า และพบการเปลี่ยนแปลงของสารเคมีบางชนิดในร่างกาย เช่นระดับของฮอร์โมนเทสโทสเตอโรนในพลาสมา มีระดับสูงขึ้น ซึ่งอธิบายได้ว่ามีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ, 2554, หน้า 350; นางลักษณ์ วิชัยรัมย์ และคณะ, 2559, หน้า 67)

1.2 โรคทางจิตเวช (Psychiatric factor) มีผลการศึกษาพบว่าวัยรุ่นที่ป่วยเป็นโรคเกร (Conduct Disorder: CD) โรคสมาธิสั้น (Attention Deficit Hyperactivity Disorder: ADHD) และโรคซึมเศร้า (depressive disorder) วัยรุ่นได้รับผลกระทบจากการเป็นโรค ทำให้การเห็นคุณค่าในตนเอง (self-esteem) ต่ำ มีปัญหาในการเข้ากับเพื่อน อารมณ์ซึมเศร้า เครียด วิตกกังวลง่าย ก็อาจเป็นปัจจัยที่

ทำให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้ รวมทั้งวัยรุ่นที่มีปัญหาบุคลิกภาพ (Farrington, Gaffney, & Ttofi, 2017, p. 30; Estévez, Jiménez, & Moreno, 2018, p. 71).

2. ปัจจัยทางจิตใจ (Psychological factor) เป็นปัจจัยในลักษณะของทัศนคติ ความคิด ความรู้สึก และบุคลิกภาพที่ต่างกันของแต่ละบุคคล อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ตามพัฒนาการ ตลอดจน ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวด้วย เช่น วัยรุ่นที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มีทัศนคติที่ติดพฤติกรรมก้าวร้าวและเชื่อว่าเป็นวิธีการหรือรูปแบบที่สามารถใช้ได้ต่อบุคคลอื่นเพื่อให้ตนเองได้รับความชื่นชมก็จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมาได้ง่าย (Estévez, Jiménez, & Moreno, 2018, p. 66) เช่นเดียวกับวัยรุ่นที่ขาดทักษะชีวิต หรือขาดทักษะในการแก้ปัญหา ก็พบว่ามีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง (Brännström et al., 2016, p. 67)

3. ปัจจัยทางด้านครอบครัว ในหลายการศึกษา พบว่า ปัจจัยเสี่ยงจากครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยรุ่น คือ ครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรง ครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม การเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และมีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว (Farrington, Gaffney, & Ttofi, 2017, p. 30; Estévez, Jiménez, & Moreno, 2018, p. 67).

4. ปัจจัยด้านเพื่อน ครูและโรงเรียน เพื่อน เป็นปัจจัยที่สำคัญมากของวัยรุ่น พบว่า เด็กวัยรุ่นบางคนต้องการการยอมรับจากเพื่อนในกลุ่ม จึงพยายามเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จากเพื่อน หรือรุ่นพี่ที่ได้รับการยอมรับภายในกลุ่ม (นงลักษณ์ วิชัยรัมย์ และคณะ, 2559, หน้า 67) สอดคล้องกับการวิจัยในประเทศสเปนของ เอซทีเวซ และคณะ (2018) ที่ศึกษาในนักเรียนวัยรุ่นอายุระหว่าง 12 ถึง 16 ปี จำนวน 2,022 คน พบว่า วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวมีเพื่อนน้อยกว่าและมีความสัมพันธ์ในทางลบกับเพื่อนในชั้นเรียนเมื่อเทียบกับวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมปกติ (OR 2.68, 95% CI 1.77 – 4.07)

5. ปัจจัยด้านชุมชน และสังคม มีการศึกษาพบว่าอิทธิพลของสื่อ เกมออนไลน์ เป็นสาเหตุหนึ่งของพฤติกรรมรุนแรงในวัยรุ่นผ่านการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จนกลายเป็นค่านิยม หรือการที่วัยรุ่นซึมซับความรุนแรงจากเกมต่าง ๆ นั้นไว้กับตนเอง จนทำให้มีบุคลิกภาพ หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจ และแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมากับผู้อื่น (ศรีธัญญา อธิชนะ, คมเพชร ฉัตรสุกกุล และสกล วรเจริญศรี, 2556, หน้า 217) การเข้าถึงสารเสพติด และแอลกอฮอล์ได้ง่ายนับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมรุนแรง เช่น ในบางชุมชนมีประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวที่มีการดื่มเหล้าเป็นประจำ ทำให้วัยรุ่นซึมซับสิ่งเหล่านี้นมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ที่เครียด กฎหมายที่ไม่รัดกุม มีการศึกษาพบว่า ชุมชนที่เข้มแข็ง เอื้อเฟื้อ มีกฎหมายที่เคร่งครัด จะพบปัญหาความรุนแรงน้อยและวัยรุ่นสามารถใช้ชีวิตในโรงเรียนและสังคมได้อย่างมีความสุข (พิทักษ์พล บุญยมาลิก, 2555, หน้า 5)

ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลซึ่งกันและกันในการก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง โดยปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งอาจเป็นปัจจัยหลัก ปัจจัยอื่น ๆ เป็นปัจจัยสนับสนุน และมีปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เป็นตัวกระตุ้นที่จะเพิ่มโอกาสในการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง เพิ่มขึ้นหรือลดลงของระดับพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมดังกล่าว บิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้อง ควรมีแนวทางในการจัดการดูแลที่เหมาะสม

แนวทางในการจัดการดูแลวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมรุนแรงสำหรับผู้ปกครอง

1. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับวัยรุ่น โดยบิดามารดาและผู้ปกครองควรให้ความสนใจที่จะเข้าใจสภาพปัญหา ธรรมชาติของอารมณ์ และพฤติกรรมของวัยรุ่น
2. มีแนวทางในการสื่อสารที่เหมาะสมกับวัยรุ่น มีการพูดคุย ให้แรงเสริมพฤติกรรมที่ดี รวมทั้งการช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้ในกรณีที่มีปัญหา
3. เป็นตัวอย่างที่ดี บุคคลในครอบครัวต้องพยายามควบคุมอารมณ์ของตนให้บรรยากาศสงบ เมื่อวัยรุ่นได้แสดงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเอง
4. หาข้อมูลเพื่อการช่วยเหลือ โดยบุคคลในครอบครัวสามารถเข้ารับรู้และฝึกทักษะในการจัดการกับพฤติกรรมวัยรุ่น โดยการใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรม ด้วยการเสริมแรงเพื่อปรับพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จากหน่วยงานสาธารณสุขได้

แนวทางในการจัดการดูแลวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมรุนแรงสำหรับบุคลากรในสถานศึกษา

1. ส่งเสริมการปรับพฤติกรรมวัยรุ่นในห้องเรียน โดยการออกกฎระเบียบที่ดี มีกฎระเบียบที่ชัดเจน การให้แรงเสริมทางบวก และไม่ให้แรงเสริมในพฤติกรรมเชิงลบ และมีการลงโทษในรูปแบบที่ไม่ใช้ความรุนแรง
2. สนับสนุน ให้ ครู/อาจารย์ที่ปรึกษาเสริมสร้างทักษะชีวิตและส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อสังคมให้แก่วัยรุ่น เช่น กิจกรรมจิตอาสา ค่ายอาสา เพื่อส่งเสริมการมีคุณค่าในตนเอง
3. สร้างบรรยากาศที่เข้าใจ และเป็นกำลังใจจะช่วยให้วัยรุ่นปรับปรุงตนเอง ส่งเสริมให้วัยรุ่นได้มีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และชื่นชมเมื่อวัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เหมาะสม
4. ควรจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านหรือพบปะผู้ปกครองในวัยรุ่นที่มีความเสี่ยงจะเกิดพฤติกรรมรุนแรง
5. จัดกิจกรรมซ่อมเสริมให้กับนักเรียนเพื่อลดปัญหาการเรียน โดยอาจมีกัลยาณมิตรดูแลเรื่องการเรียน และควรมีการเฝ้าระวังการขาดเรียนอย่างสม่ำเสมอ และหากพบการขาดเรียนเกิน 2 วัน จะต้องพบผู้ปกครองและวัยรุ่นทันที เพื่อพูดคุยปัญหาร่วมกัน
6. ในสถานศึกษาควรมีนักจิตวิทยา หรือครูสอนจิตวิทยาที่สามารถให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนอาชีวศึกษา
7. ควรบรรจุหลักสูตรศีลธรรม จริยธรรม เพื่อบ่มเพาะพฤติกรรมที่เหมาะสม ให้กระทำตนเป็นพลเมืองดี
8. ใช้กิจกรรมที่ระบายความโกรธ ความก้าวร้าว เช่น เตะฟุตบอล ชกกระสอบทราย เครื่องปั้นดินเผา แกะสลัก แต่กิจกรรมนั้นต้องมีกติกาควบคุม
9. ส่งเสริมและสนับสนุนให้วัยรุ่นใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคม เช่น โครงการจิตอาสา

บทสรุป

แนวทางการจัดการพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงของวัยรุ่น ต้องอาศัยความร่วมมือกันจากหลายฝ่าย ทั้งครอบครัว และสถาบันการศึกษา เช่น บิดามารดาควรให้ความรักความอบอุ่น สร้างความสัมพันธ์ที่ดี เอาใจใส่ดูแลในขณะที่โรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างกัลยาณมิตร และจิตสาธารณะ รวมทั้งจัดหลักสูตรส่งเสริมการมีสติสัมปชัญญะ โดยการปฏิบัติธรรม เจริญสมาธิ ให้กับวัยรุ่น เพื่อเป็นเกราะป้องกันวัยรุ่นจากพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ทั้งยังเป็นการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถควบคุมตนเองได้แก้ไขปัญหาของตนเองได้ มีพฤติกรรมทางสังคมเหมาะสม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- จิราภา เต็งไธรัตน์ และคณะ. (2554). **จิตวิทยาทั่วไป**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐฐาภรณ์ โสภณพัฒน์. (2557). พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง กรณีศึกษาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. **วารสารกระบวนกรยุติธรรม**, 7(3), หน้า 99-119.
- นงลักษณ์ วิชัยรัมย์ และคณะ. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวด้านจิตสังคมและการมองโลกทางบวกกับการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยรุ่น. **Nursing Journal of The Ministry of Public Health**, 26(2), หน้า 65-75.
- พิทักษ์พล บุญมาลิก และคณะ. (2555). การพัฒนาและศึกษาความเที่ยงตรงของเครื่องมือประเมินเพื่อใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาทของนักเรียนอาชีวศึกษา. **วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย**, 57, หน้า 1-18.
- วินิภาณูญณ์ คงสุวรรณ และคณะ. (2557). ผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะการจัดการความรุนแรงต่อการป้องกันพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนแกนนำเยาวชนระดับมัธยมศึกษา. **วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, 20(4), หน้า 73-105.
- ศรัญญา อธิตะ, คมเพชร ฉัตรศุภกุล และสกล วรเจริญศรี. (2556). การศึกษาพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนวัยรุ่น. **วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 7(2), หน้า 211-221.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2558). **วิเคราะห์เด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- Brännström, L. et al. (2016). Aggression replacement training (ART) for reducing antisocial behavior in adolescents and adults: a systematic review. **Aggression and violent behavior**, 27, pp. 30-41. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.02.006>.
- Estévez, E., Jiménez, T.I. & Moreno, D. (2018). Aggressive behavior in adolescence as a predictor of personal, family, and school adjustment problems. **Psicothema**, 30(1), pp. 66-73.
- Farrington, D.P., H. Gaffney, & M.M. Ttofi. (2017). Systematic Reviews of Explanatory Risk Factors for Violence, Offending, and Delinquency. **Aggression and Violent Behavior**, 33, pp. 24-36.
- World Health Organization. (2002). **World report on violence and health**. Retrieved from https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf?sequence=1